

kedés nélküli) *-a* (majd *-a*, *-e*) kicsinyítőképző is. Pl. előfordulnak Árpád-kori oklevelekben ilyen (bizonyára még a magyarok pogány korából származó) személynevek: *Fehéra, Szépa, Péntüka, Vendéga* stb. (L. Melich: MNy. VI, 154, XI, 386): Hogy ez a képző melléknevekhez, sőt éppen színnevekhez is járulhatott, azt bizonyítja a *R. tarafara* ikerszónak és a *N. tara -basa* összetételnek *tara* előtagja. (L. erről *Kelemen*: MNy. XXXIII, 172). E nyelvtörténeti tényre való tekintettel *sárga* szavunk eredetének lehető legtermészetesebb magyarázata az, hogy a *R.*, *N. sárog*-hoz is, mikor ennek kicsinyítőképzős volta már el volt homályosodva, kicsinyítés-becézés céljából még ez az ó-magyar korbeli *-a* kicsinyítő is hozzájárult, csakhogy az így keletkezett **sároga* alakból a kétnyiltzótagos hangtörvény alapján persze szabályosan kiesett az *o*.

Az így keletkezett *sárga* származék szóvégi *a* hangjának kicsinyítő funkciója azonban az Árpád-kor folyamán szintén elavult, éppen úgy, mint már korábban a *sárog* szóvégi *g* hangjáé. S akkor a régibb *sárog* és az újabb *sárga* már egyformán csak kicsinyítés-becézés nélküli 'flavus, gelb' jelentésűek voltak. De egyjelentésűek lévén, nem maradhattak meg egymás mellett. Mert kivétel nélküli jelentéstani törvény az is, hogy: ha két (bármely úton-módon támadt) szónak teljesen azonos a jelentése, akkor kettejük közül az egyik feltétlenül elavul. A *sárga* származék úgy látszik valahol a magyar nyelvterület nyugati felében keletkezett, mert a Királyhágótól nyugatra mindenütt ez győzött az azonosjelentésű *sárog* felett. A *sárig* alak pedig valahol a magyar nyelvterület keleti végein vonódott el a *sárigság* főnévből s ott, a székely és csángó nyelvjárásokban, ez győzött az azonos jelentésű *sárog* felett. E miatt tehát a mindhármuk közül legrégebb és valamikor bizonyára közhasználatú *sárog* alak ma már csak Erdély nyugati felének nyelvjárásaiban használatos.

Horger Antal.

Szűz Szent Margit asszonynak, Béla királynak leányának, élete.

(Folytatás.)

Tahát látá ez szent szűz az bönöknek árradásiban az félylyül megmondott nyomorúságoknak ő gonosságit megnevekedni (azaz hogy az bönök az kegyetlenségék naponként nevednek vala és bévölnek vala); úgyhogy az tatároknak kegyetlen járásoktól megválva¹⁰⁹ száz és több esztendőitől fogva sém láttott, sém hallatott anné nagy sok kegyetlenség kérésztyén né-

¹⁰⁹ Kivéve a tatárok hadjáratát.

pekén, miképpen ez időben. (86) Azért ez szentségös szűz, Szent Margit asszon, új pénitenciának móggyát keresé és meglélé az mēndēnható Istennek haragjának mēgengesztélésére. Mert az cilfciomát, kit először visel vala, sēmminék aléchtá, (avagy kevés pénitenciának, keménségnek aléchtá), hanēm az szűl-disznónak bőrért csináltatá mēg titkon két szórorokkal, kiknek ēggyik²⁰⁰ priorissa lōtt vala ez klastromban, az másik kedég vala szolgáló lēján.

Ugyanezēn két szórorok tartották vala fēl ezēn klastromban az szűl-disznókat, és ez két szórorokkal csináltatott vala magának Szent Margit asszon két újnē²⁰¹ szélő avagy három újnē szélőven avagy négy újnē szélőven az szűl-disznónak bőrében egy övel, és ez szűl-disznónak bőrében csinált övel²⁰² ōmagát mezéchtelen húsán sērtléével befördécht(87)-vān, igēn keményen magát vele mēgszoréchtya vala, és ez szűl-disznónak sērtléével ōszve maradékát vesszōre kötözé ez szent szűz és ugyanezēn szolgáló lēánytūl gyakorta disciplināt vōtt. Mēly disciplinának vesszōje az szűl-disznónak bőrével, sērtléével ōszve mēg ma ēs ez klastromban vagyon. Ez gyēnyērōségnek ruháját és ez disciplinának vesszōjét szerzetmestēre, frātēr János és ēgyéb sok vēn frātērēk látták ez szent szűznek halála után, az szórorok ezt titkon az frātērēknek mēgmutatván; mert aznakelőtte, mīg Szent Margit asszon élt, sēnki ez dologról sēmmit nēm tudott ez három személtől mēgválva, azaz Szent Margit asszon ez két szórorral.

Ezēknek utānna ez jüvendő beszédēkből mindēn embēr tanóljon békesség-tartást.

Fēlőltözēk Szent Margit asszon, ez szentségös szűz, az Ūr Istennek ō szerelmében, és kik ezeanyé gonosságoknak, háborúságoknak tévői (mēlkdői) valának kērésztyēnek között, miképpen fēllyūl mēg vagjon irván, ezēknek az ō gonosságokat ez szent szűz nyilván mēgútálá, akārmēly igēn nagy személyöknek és az ō gonosságokat mēgútálja vala, sőt mēg ennek fölētte akārmēly igēn sok méltósággal ēkesōlt személyēknek és az ō gonosságokat nyilván mēgútálja vala, azaz királnak, az ō attyának és attyafiának, István királnak, és ēgyéb uraknak, mēg ennek fölētte ēgyházi fejedelmeknek, érsekēknek, pispékēknek gonosságokat nyilván mēgútálá.

Demaga mēg sēm fogyatkozának ez időkben (ez napokban) ez szent szűznek mēg azok kézzől és az nagy (89) bosszúságtételök, kik ōvele Istennek házában járni és ēdēs étkekēt vēnnie láttatnak vala, azaz az szórorok, jóllehet mind erejēk szē-

²⁰⁰ Itt az *-ik* rag az *-ük* személyrag változata. 'Kiknek *ēggyik*' = 'kiknek *ēggyük*' = 'quarum una'. A 'kiknek *ēgy-ik-ük*'-ben ugyanaz a rag kétszer van, két különböző alakban. Az *-ik* sorszámképző eredetileg többes harmadik személyrag volt.

²⁰¹ Ujjnyi. A *-nyi* képző eredetibb alakja *-né* volt.

²⁰² Ō : *ōvel* — mint *kő : kővel*. Az *ōv* eredetibb nominativusa *ō* volt.

rént tészik vala ez szent szűznek az bosszúságokat, de igén óva (okoson); mely bosszúságból ez szent szűz mindéneknek nagy békességgel békességét mutat vala (békességnek példáját aggya vala).

Mindének csodálkoznak vala az ő nagy állhatatosságán mindenkben kezdettől fogva, és gondolják vala, hogy ha ez szent szűzet ez szerzettől és az ő klastromátul kivonhatnáják, tahát órajta minden akarattyukat mégtéhetnéjék. De ez szent-ségés szűztől olyha meggyözetetének (meggyaláztatának), ötöle félnek vala.

Kezdek ez szent szűzet sokképpen szorgalmaztatni, hogy ha többet nem ténne mindnyájan ő kedvékért, akár csak az szerzetöt hadná el, és az ő (90) klastromának idvességés rekesztését, és valamelyekkel az szórorok közzöl, miképpen tec-cik vala, hogy kik erre könnyen engednek, hogy azokkal elménne valamely szerzetben, jelésöl kedég Szent Bérnald szerzetében, avagy az széstrák²⁰³ köziben, hogy ott önálok (avagy övelék) lakoznék és övelék nyájaskodnék.²⁰⁴

Előszér erőködének meglágyéchtani Szent Margit asszont ígiretökkel és úgy mondnak vala:

— Nagy tisztésséggel visznek el tégédet, nagy sok kéncsed lészén nékéd. Ez országbeli urak tégédet mind nagy felséggel tisztélnek, mind érsékék, mind pispékék és jobbágyok.²⁰⁵

Még ennek fölötte pápának áldomását nagy erős mondással (bizonechtással) ígirik vala ezékről ez szent szűznek, de mikoron Szent Margit asszont az ő akarattyukra nem vonhatnáják, bosszúságokkal járulának Jézusnak szerelmes (91) jegyésének ellene; mert az régi kedveket,²⁰⁶ kiket elébb tésznek vala néki, megvonák azokat ötöle, és ennek fölötte az tartozó szükségéket és és adományokat megvonák ötöle, azaz minden szükségre valókat, miképpen: tunicélla, ágy és egyéb szükségés öltözet. Ezeket és mind megvonák ez szent szűztől, kikkel annakelőtte bévelkédik vala az ő szüleinél, attyafiainál és egy méhben fekött nényeinél, öcseinél, mert mindénben ezek éléget adnak vala néki azkoron.

Ezéknek fölötte Szent Margit asszonnak útálattyára és bosszúságára azoknak, kik erre engednek vala, Szent Margit asszonnak előtte aranyat, ezöstét és egyéb drágalátos edénéket nagy bőséggel osztják vala, Szent Margit asszont, kedég bosszúságos beszédökkel és hosszúságos téteményökkel és alkotatlan (92) ivöltésékkkel²⁰⁷ megkeseréchtvén, nagy keserőségre

²⁰³ Apácák.

²⁰⁴ *Nyájaskodik* vkivel' = 'vkinek a társaságában van', 'vkivel társalkodik'.

²⁰⁵ A *jobb* szó származéka. *Jobbágyok* eredeti jelentése 'jobbak' — így kezdetben a *főurakat* nevezték. Vö. *optimates* és *arisztokratoi*.

²⁰⁶ Kedveskedéseket.

²⁰⁷ Szidalmazás. Dunántúl 'ött — kajátt vkire' = 'üvölt-kiált vkire' = 'szidalmaz vkit'.

ingérlik vala, mint mentől nagyobbban tēhetik vala. És nēm csak Szent Margit asszonnak tészik vala ezeket, de mind az tellyes konventöt ennél nagyobbakkal fenyegetvén, ha ez szentségēs nékik nēm engedne.

Ó, mēly igēn nagy bosszúságokkal és mēly igēn sok kölemb-kölēmb bosszúságokkal gyötretik vala ez szentségēs szűz az állhatatosságnak jószágos mēlködētiért, úgyhogy testnek halálátul mēgválván mēndēnfēle gyötrelmeknek kēnyyát tēvék őrajta. Mēly gyötrelmek miért valának az Ūr Istennek szerelmēért és az ő házának ékēsségēnek őrizetiért azaz mind az ő tellyes klastromának és szerzetinek ékēsségēnek tisztēsségēnek őrizetiért: vīgan szenvedī vala el ez drāgalatos szent szűz, kikből hiszjūk, hogy őmagának kereste mártiromságnak érdēmét.

(93) Tahát ez törtēnetnek alatta (azaz ezen időnek alatta), ez szentségēs szűz, Szent Margit asszon, jóllēhet mindēnēkre kēsz szenvedni lēlékkel Krisztusnak nevēért, demaga juta az ő testēnek annyē nagy erőtēlenségēre, úgyhogy önēn-magában tērvén, érzē az ő halálát közel lēnni. Az ő mestērēnek, Olimpiadis asszonnak és ēgyéb vēn szōroroknak mēgmondá az ő halálát, az ő testēnek mēgfflēsēt közel lēnni, ki azonkēpen lōn.

Mert mikoron ēgy szōror mēgholt, és Szent Margit asszon volna az infirmáriában az mēgholt szōrornál, monda az ő mestērēnek:

— Ēn szerelmes anyám, ěn lēsžēk első ez szōror után, ki mēghalok — ki ezēnkēppen lōn.

Ēsmēg úgy monda az ő halálárul az ő őccseinek:

— Ēn szerető atyámfiak! Ēn hamar mēghalok, és kērlek titēket, hogy temettēsētök engēmet az karban (94) az szent kērēszoltára elōtt, Ha kedēg az kar aznak miatta igēn mēg-szorul az szōroroknak, tahát temettēsētök engēmet az ěn imād-kozó helēmben, és nē féljetēk azon, hogy az testōmből valami-nēmő dohosság jūne ki, mert az ěn testōmből sēmminēmő dohosság ki nēm jū — ki mind ezēnkēppen mēgtelēk.

Mert alēg ēre tizēnkēt napot, hogy ezután ez ártatlan szent szūzet hideg kezde lēlni.

Mikoron az szōrorok látták volna ez szent szűznek ő nagy betegsēgēt, igēn mēgkeserōdēnek rajta, és mēgōzenēk mindēn klastromokban.

Ez szentségēs szűzhēz jūve az-idōbeli provinciális, frātēr Mihál, és mēghallgatá ez szentségēs szűznek ártatlan gyónását, és vēvé Krisztusnak szent testēt az ő szűvēnek buzgó szerelméből. Ennek utánna kērē szent kenetnek olaját frāter Mihál-tul, provinciālistul, és mēgkenet(95)tetēk frātēr Marccillosnak jelēn voltára.

Ezēknek utánna ez szentségēs szűz, Szent Margit asszon, oda-hivatá az ő fejēdelmēt, az priorissát, ki vala Badoborai István ūrnak lēánya, és néki-adá az ő lādájának kűcsát.

Ő szerető alyámfiai, akarat szerént való szent szégénségnek szeretői, tartói és kívánói, kik az mezéchtelen²⁰⁸ Jézust mezéchtelen²⁰⁹ követitek: lássatok, nézzetek, hajoljatok jól oda, és lássatok, mit léle az priorissa magyéri Béla királynak léányának ő kénecsés ládájában, és mit gyóchtett asszonyonk Máriának ő klastromában!

Ez szent szűznek ő ládájában való kénecsei ezek valának. Őbenne valának két cilíciomok. Egyik megszakadozott vala immár az gyakorta való viselésnek miatta, az másik cilíciom kedig új vala, és vala őbenne vasból csinált ő, kivel évedézik vala az cilíciumnak alóla nagy keménséggel, és egy vessző, kire vala (96) kötöztetvén az szől-disznónak bőre sértéével öszve, kivel ez szent szűz őmagát ostorozja vala. Ésmég vala az ládában két néméz kapca, mely kapcákat bevertenek vala két felől apró hégys vas szégekkel, kiket ez szent szűz visel vala ő lábaiban. Ezek valának szerető alyámfiai Szent Margit asszonnak ő drágalatos kénecsei, kikkel gvóchté az bódog érdemeket, mely érdémekkel segécht mastan méndén hozzá folyamó²¹⁰ bönéséket.

Mikoron jutott volna ez szentségés szűz az ő betegségének tizénharmad napjára, egy szombat napon komplétának utánna elő tikszó-koron környül állván fráteröknek és szóroroknak sokassága, Krisztus születetinek utánna ezer-kétszáz-hetvenegy esztendőben, ez szent szűznek kedég huszonkilenc esztendőben, február havának tizénötöd napján, meggyúlada ez méltó (97)ságos szűz az mennyei jegyésnek szerelmében, kit kíván vala, kit szolgál vala, kit mindéneknek félétté szeret vala, kinek szerelméért mind attyát, annyát és ez vélégi országnak birodalmát elhatta vala: az ő ártatlan lélkét, szentségés, méltóságos lélkét ajánlván ő teremtéének, az ő édességés, kívánatos jegyésének, elnyugóvék Úrban.

Oly igen idegén vala az ő teste mindén fájdalomtól ő halálának idején, miképpen az ő elméje és az ő teste idegén vala mindén testi romlástól és fertézetösségtől. Legottan ez szenteségés szűznek ő orcája csudálatos fénésséggel megfénésédék, és vala ő szemének alatta oly igen szép vélégosság, mintha meg-aranyzták volna az ő orcáját szemének alatta.

(Folyt. köv.)

Mészöly Gedeon.

²⁰⁸ Jelző.

²⁰⁹ Határozó. Eredeti jelentése szerint határozó. A fosztó képző eredetileg *-tal*, *-tel* volt, vö. *mezétél-láb*; az *-n* pedig határozó rag a *-talan*, *-telen*-ben.

²¹⁰ A *foly* eredeti jelentése 'fut'. A XV. és XVI. században még *folytak* a futárok és lovak. A *foly*-ból *-m* igeképzővel lett *folyam-ni*; így volt *futam-ni*, *csuszam-ni* stb. ige is. Ezekből lettek *-d* igeképzővel: *folyamod-ni*, *futamod-ni* stb. 'Vkihez *folyamodni*' eredeti jelentése: 'vkihez oltalomért *futni*'.